

ВІКТАР ГРАМЫКА

Виктор Громыко Viktor Hramyka



Славутыя мастакі з Беларусі
Знаменитые художники из Беларуси
Famous artists from Belarus

ВІКТАР ГРАМЫКА

Виктор Громыко Viktor Hramyka



Мінск
«Беларусь»
2022

УДК [75(476)(092)+929Грамыка](084.1)

ББК 85.143(4Бел)я6

В43

Серыя заснавана ў 2012 годзе

Аўтар ідэі і каардынатар праекта *У. І. Пракапцоў* —
генеральны дырэктар Нацыянальнага мастацкага музея
Рэспублікі Беларусь, кандыдат мастацтвазнаўства,
заслужаны дзеяч мастацтваў Рэспублікі Беларусь

Аўтар тэксту і складальнік *Б. А. Крэпак*

Фота з архіва Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь

*Выданне ажыццёўлена па заказе і пры фінансавай падтрымцы
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь*

На вокладцы: В. Грамыка. Чырвоныя землі Полаччыны. 1970

ISBN 978-985-01-1611-6

© Крэпак Б. А., тэкст, складанне, 2022

© Афармленне. УП «Выдавецтва «Беларусь», 2022



снуе мудрая французская прытча: тры чалавекі цягнуць нагужаныя тачкі, а падарожны пытаецца ў кожнага з іх: «Што ты робіш?» Першы адказвае: «Камяні вязу». Другі — «Грошы зарабляю». Трэці, з гонарам: «Я будую сабор Нотр-Дам!»

Гэта прытча ўспамінаецца, калі ідзе гаворка пра Віктара Грамыку і яго ўклад у беларускі жывапіс. Думаецца, што свой Нотр-Дам мастак пабудаваў, стварыў той самы храм, які можна назваць партрэтам Часу. Жывапісец дасканала валодаў мастацтвам шырокага ахопу прасторы, будуючы свой храм на падмурку двух пачаткаў: беражлівага стаўлення да памяці і пранізлівай жывой любові да роднай зямлі. У гэтым сэнсе аўтарскі ахоп прасторы — катэгорыя філасофская.

У вядомага беларускага паэта-партызана Анатоля Астрэйкі ёсць цудоўны верш пра беларускіх мастакоў:

Бывае, смутак душу агартае...
Тады ў музей мастацкі я іду,
І смутак мой, нібы туман, знікае —
З жыццёвай праўдай гутарку вяду.
Сустрэчы рады з кожнаю карцінай,
Перад табой нямею, прыгажосць.
Я слаўлю тых, хто след для нас пакінуў
Пра родны край, пра нашу маладосць.

Гэтыя пранізлівыя паэтычныя радкі цалкам і поўнасцю адносяцца і да Віктара Грамыкі, і да яго баявых саратнікаў, франтавікоў і партызанаў, хто

«да штыка прыраўняў пяро», зрабіў свой неацэнны ўклад у нашу Вялікую Перамогу.

Віктар Аляксандравіч Грамыка нарадзіўся 2 студзеня 1923 года ў вёсцы Сенькава Горацкага раёна Магілёўскай вобласці ў сям’і агранома. Дзяцінства правёў у мястэчку Смальяны, у 20 км ад горада Оршы. 20 чэрвеня 1941 года скончыў з адзнакай 10-ы клас Аршанскай чыгуначнай сярэдняй школы № 37. А потым пачалася вайна, у падзеях якой малады Грамыка прыняў актыўны ўдзел. З восені 1941 года ён стаў членам падпольнай групы антыфашысцкага супраціўлення ў Оршы. Потым быў агентурным разведчыкам брыгады К.С. Заслонава, кулямётчыкам, камісарам 13-га атрада Смаленскага палка асаблівага прызначэння, адказным сакратаром партызанскай газеты «Народный мститель». Сярод ваенных узнагарод Грамыкі — ордэны Айчыннай вайны I ступені і Чырвонай Зоркі, медалі «За адвагу» і «Партызану Айчыннай вайны» I ступені.

У 1947 годзе будучы мастак паступіў у Мінскае мастацкае вучылішча і пасля яго сканчэння атрымаў вышэйшую адукацыю ў Беларускім дзяржаўным тэатральна-мастацкім інстытуце (1951—1959). Амаль 40 гадоў ён аддаў выкладчыцкай дзейнасці ў гэтым жа інстытуце (з 1991 — Беларуская дзяржаўная акадэмія мастацтваў), дзе быў і дэканам, і прафесарам, і кіраўніком персанальнай акадэмічнай творчай майстэрні. Грамыка двойчы быў на чале Саюза мастакоў БССР (1968—1973; 1977—1982), сакратаром праўлення Саюза мастакоў СССР. Заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі (1970), народны мастак Беларусі (1991), лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь у галіне літаратуры і мастацтва (1999), лаўрэат Міжнароднай прэміі імя Міхаіла Шолахава ў галіне літаратуры і мастацтва (2010). У 2000 годзе быў абраны ганаровым членам Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Грамыка ўзнагароджаны ордэнамі Францыска Скарыны (таксама і медалём), Айчыны III ступені, «Знак Пашаны», залатым медалём ВДНГ СССР, сярэбраным медалём Мітрафана Грэкава. У 2008 годзе ў горадзе Оршы адкрылася імянная карцінная галерэя майстра (Аршанская гарадская мастацкая галерэя В.А. Грамыкі).

У 1967 годзе на выстаўцы, прысвечанай 50-й гадавіне Кастрычніцкай рэвалюцыі, мастак сваім творам «Салдаты» (1967) выклікаў сапраўдны фурор сярод тагачаснай культурнай грамадскасці. Пасля інстытуцкай дыпломнай работы «Дарогамі мсціўцаў» гэта была яго другая карціна, звязаная з памяццю пра Вялікую Айчынную вайну.

Сюжэт да здзіўлення просты. Тры таварышы, ветэраны, стаяць на вялікім пагорку, успамінаючы загінуўшых аднапалчан. Хвіліна маўчання. Урачыстая трызна ўчарашніх салдат, чалавечных і чыстых душой... Божа мой, а колькі было спрэчак і дыскусій вакол гэтага палатна! Мастака нават абвінавацілі ў «агрубленні рэчаіснасці»! Як гэта, маўляў, салдаты, ветэраны вайны, могуць кагосьці памінаць, трымаючы ў руках шклянкі... з гарэлкай! З пазіцыі «прычасанасці», якой надзяляліся многія тагачасныя палотны з ваеннымі сюжэтамі, падобныя папрокі былі зразумелыя. Не дазволена было паказваць такое... Аднак чароды салодка-парадных пастараляў аб вайне, якіх у той час было не злічыць, даўно сышлі ў нябыт, а палатно «Салдаты» і дагэтуль засталася сардэчнай «насечкай» у выяўленчай культуры Беларусі.

Мінулае мастака, баявая партызанская маладосць, незалечныя раны вайны былі для яго не проста дзяжурнымі ўспамінамі «за круглым сталом», гэта было сумленнае люстэрка яго пастаянных думак, роздумаў, пачуццяў, перажыванняў. «Крывыя люстэркі» яму былі чужыя...

Для Грамыкі гісторыя ніколі не была аддзеленай ад жывога жыцця. Не патэтычная гераізацыя, не падзвіг як асабістая праява, а здольнасць чалавека перад выпрабаваннямі раскрыць сваю сапраўдную сутнасць — вось што накіроўвала мастака да асэнсавання вобразаў, у якіх зліваліся разам і боль, і беды, і мужнасць, і нягоды вайны. У сваёй спавядальнай творчасці ён пастаянна звяртаўся не да факта ўвогуле, а да яго асмыслення, пераводу яго з канкрэтнага вымярэння ў тое, што пастаянна жыве ў часе. Партызанская, ваенная тэма стала тым збіральным вобразам, у якім мастак бачыў перш за ўсё вольны, непераможны, нязломны дух.

Асабістая памяць заклікала да таго святаго, незабыўнага, што перажыў малады партызан у Аршанскім падполлі і ў лясках Віцебшчыны. Праз гады ён увасобіў гэтыя ўспаміны ў пранізлівай карціне «Песня пра мой атрад» (1978). Цяжка сказаць, што тут найбольш уражвае — трывожная прырода, працятая апошнімі промнямі сонца, або вершнікі на першым плане, якія ідуць па беразе ракі. Усё арганічна ўзаемадзеінае: і пластыка, і рытміка, і малюнак, і прасторавыя манументальныя планы з дэталёвай распрацоўкай пейзажных фонаў. Карціна-балада — бадай, так можна вызначыць жанравую сутнасць гэтага палатна.

Такія «баладныя» карціны, як «Балада пра ваенную маладосць» (1968), «Зямля» (1971), «Жанчынам Вялікай Айчыннай прысвячаецца» (1972), «Край Полацкі — край партызанскі» (1975), «Яблыкi ўраджаю 1941 года» (1987), «Над старымі акапамі цішыня» (1995), «Успаміны пра Нарачанскую пераправу» (2009), «Слаўным разведчыкам майго палка прысвячаю» (2010), найбольш поўна ўвасобілі філасофска-маральны і эстэтычны ідэал мастака.

У гэтым шэрагу і карціна «Па-над Прыпяццю. 1941-ы год» (1970), якая пасля палатна «Салдаты» яшчэ больш умацавала аўтарытэт мастака як яскравага прадстаўніка «суровага стылю» — слаўнага пакалення «шасцідзясятнікаў». Карціна-споведзь, карціна-прытча, карціна-балада... Яна пра тое, чым быў 41-ы год для нашай краіны, для нашага народа. Усяго тры фігуры на палатне: на пячаным беразе Прыпяці загінуўшы чырвонаармеец, побач з ім — вінтоўка-трохлінейка, смуткуючая маці-бабулька ў чорнай хустцы, якая гаруе ля яго цела, і крыху далей — дзяўчынка-падлетак. Яна трымае далоні ля вуснаў і ў роспачы быццам кагосьці кліча на дапамогу. А мы нібыта чуем рэха ад дзявочага клічу-крыку: «Уставай, краіна велізарная, уставай на смяротны бой...» У гэтым крыку нясцерпны боль — але і нябачны прамень надзеі; пакута — але і патрабавальная чалавечая любоў; высокая трагедыя гібелі — але і вера ў жыццё, жаданне бачыць жыццё насуперак смерці...

Жывапісец яскравай метафарычнасці, складанай алегарычнасці, Віктар Грамыка ў сваіх фігуратыўных карцінах і пейзажах-сімфоніях заўсёды

імкнуўся да шматпланавага змястоўнага падтэксту. А падтэкст, дакладней — дэвіз, у яго быў адзіны ў сваім родзе: «Убачыць Зямлю ўсю». Дэвіз, які з поўным правам можна аднесці цалкам да ўсяго мастацтва Віктара Аляксандравіча. Бо гэта Зямля з вялікай літары — галоўная і асноватворная тэма яго мастакоўскай біяграфіі: зямля, апаленая агнём вайны і палітая крывёй; зямля, абноўленая пасля Перамогі; зямля і на ёй чалавек, выдатны ў сваёй цэльнасці, маральнай сутнасці і дабрыві.

Так, Грамыка перш за ўсё — пясняр подзвігу чалавека на вайне. І гэты подзвіг ён цудоўна адлюстроўвае не толькі ў сімволіка-метафарычных палотнах, але і ў эпічных пейзажах, якія ён вар’іруе ў розных эмацыйных ключах, звязаных з памяццю пра пражытае і адчутае ў мінулай вайне, бо нялёгкае баявое юнацтва — заўсёды ў яго сэрцы. І з гадамі гэта пачуццё не сцерлася, не сышло ў нябыт, а, наадварот, абвастрылася, напоўнілася новымі шчыmlівымі пачуццямі ажыўшых успамінаў, і тады рука мімаволі цягнулася да шматколернай, залітай чароўнымі фарбамі палітры. Або цягнулася да пісьмовага стала, на якім нараджаліся рукатворныя старонкі няспешных і шчырых апавяданняў кнігі мемуараў пад назвай «Вясёлка над дарогай» (2000). Пра што яна, гэта кніга? Аб дзяцінстве, малалецтве і юнацтве, якія змясцілі ў сябе складаныя 1920—1930-я гады на Аршаншчыне, і аб Вялікай Айчыннай, аб шматмесячных партызанскіх буднях, перамяшаных з крывёй і потам, цяжкімі людскімі стратамі і перамогамі, надзеямі і расчараваннямі, бо «вайна — зусім не феерверк, а проста цяжкая праца...» У гэтым вогненым горане і сфарміраваўся творчы лёс мастака.

Наогул, героіка-лірычная тэма — адна з галоўных у творчасці мастака. Гэта можна аднесці і да яго сюжэтна-фігуратыўнай карціны, і да пейзажа, у якім Грамыка дасягнуў асаблівых мастацкіх вяршынь. Прынцыпова адракаючыся ад звычайнага, звыклага, эцюднага бачання свету, ён прыйшоў да своеасаблівай «сімфанічнай манументальнасці», не губляючы пры гэтым лірычнай чысціні аголеных чалавечых пачуццяў.

Сінтэз лірыкі і эпічнасці ўключае ў сябе адну цікавую рысу паэтычнага свету мастака. У гэтым свеце выяўляецца нешта пастаяннае, устой-

лівае — свайго роду ўлонне жыцця, бачыцца і бесперапынная плынь паўсядзённасці і адчуваецца ўся складанасць светаадчування, якая выяўляецца, як правіла, у атмасферы вострых драматычных канфліктаў. Але пры працяглым паглыбленым знаёстве з карцінамі становіцца ясна, што рух лірычнага пачуцця ўвесь час тут падпарадкоўваецца больш важным і строгім пачаткам, якія ў рэшце рэшт аказваюцца вырашальнымі і арганізуюць усю цэласную сістэму шукаемага вобраза. Для гэтага ў большасці карцін майстра заўсёды можна ўбачыць уласцівыя яго творчасці апорныя моманты: магутны панарамны разварот прасторы, высокі гарызонт, акцэнт на пэўныя эмацыйныя ўдарныя інтанацыі, плаўную музычную колеравымі і г. д.

Такім чынам свае прамыя назіранні, уражанні і пачуцці мастак заключаў у сваю асаблівую прастору, дзе адбывалася пластычная факусіроўка калісці ўбачанага і перажытага. У выніку ўтвараўся новы грамыкінскі мастацкі свет, які не толькі строга суадносіўся з рэальнасцю, але і быў надзелены сваімі ўнутранымі вобразна-пластычнымі законамі. А яны дапускаюць дастаткова шырокае і вольнае пераасэнсаванне натуры ў імя вышэйшай праўды Вобраза. Любоў да Радзімы, да непаўторнай прыгажосці беларускай прыроды не дэкларатыўная, а тая, што ідзе з сардэчнай глыбіні, і практычна ва ўсіх палотнах Грамыкі зліваецца з жывой памяццю аб народным подзвігу. У пейзажах ён часцей за ўсё аддаваў перавагу высокаму гарызонту, каб з вышыні птушынага палёту «ўбачыць зямлю ўсю» з яе бязмежнымі гарыстымі прасторамі, убачыць багацце яе маляўнічага стану, якое так часта здзіўляе пранізлівай яркасцю фарбаў. Своеасаблівасць беларускага ландшафту гарманічна спалучаецца з багаццем эмацыйных інтанацый, то мажорна ўзвышаных, то глыбока драматычных. Такія палотны «Халодны дзень. Браслаўшчына» (1963), «Чырвоныя землі Полаччыны» (1970), «Ільны беларускія» (1970; 2002), «Сімфонія восені» (1974), «Край Полацкі — край партызанскі» (1975), «Глубелька — сэрца блакітных азёр Беларусі» (1975), «Зямля беларуская» (1977), «Ліпень пахне травамі» (1990), «Над старымі акапамі цішыня» (1995), «На схіле дня» (1996)...

Калі рытм у яго эпічных пейзажах — стрыжань лагічнай канструкцыі, то колер — асноўны спосаб перадачы настрою, светаўспрымання. Мастак валодаў каларытам, тонам дасканала. Гаворка ідзе, зразумела, не проста пра тэхнічнае майстэрства, віртуознасць пэндзля. Сутнасць справы ў тым, што Грамыка, выкарыстоўваючы фарбы прадметнага свету, уме-ла насычаў іх асацыятыўнай вобразнасцю, надаваў каларыту глыбокую і тонкую выразнасць.

Бездарнае валоданне рэалістычным майстэрствам пераканана выявілася і ў псіхалагічных партрэтах, многія з якіх можна аднесці да класікі беларускага пасляваеннага мастацтва. Сярод выразных партрэтных вобразаў партрэты народнага пісьменніка Беларусі Янкі Брыля (1968), «Портрэт бацькі» (1977), народнага мастака Беларусі, сцэнографа Яўгена Чамадурава (1984), «Портрэт палкавога камісара Андрэя Юр'ева» (1984), «Аўтапартрэт» (1988), а асаблівае месца займае партрэт народнага пісьменніка Беларусі Васіля Быкава (1984), сябра мастака, — драматычны і маштабны па глыбіні пачуццяў.

Віктар Аляксандравіч быў таксама цудоўным субяседнікам, з якім можна было гаварыць бясконца не толькі пра галоўную «справу жыцця» — выяўленчую культуру, але і пра «філасофію быцця»: ад таямніц космасу да сутнасці ваеннай прозы Васіля Быкава, пра непаўторную самабытнасць старадаўніх легенд і міфаў Аршанскай зямлі і незваротнасць часу, які цячэ ў адным напрамку. Аднак час чалавечага быцця, на погляд мастака, не прамая лінія, бо ў канцы шляху жыццё таямніча змыкаецца з пачаткам. Пражыўшы доўгае жыццё, Віктар Аляксандравіч памёр 10 ліпеня 2019 года, пакінуўшы пасля сябе багатую мастацкую спадчыну.

Мастацтва Грамыкі — з'ява ў беларускай нацыянальнай культуры, бо яно прадстае адкрытай кнігай высокіх агульначалавечых каштоўнасцей. У сваім мастацтве ён да канца заставаўся рэалістам-рамантыкам, у якога жыццёвая праўда заўсёды была неаддзельнай ад мары. Гэта і ёсць сапраўдная народнасць народнага мастака.

Барыс Крэпак



сть мудрая французская притча: три человека тащат нагруженные тачки, а прохожий спрашивает у каждого из них: «Что ты делаешь?» Первый отвечает: «Камни везу». Второй — «Деньги зарабатываю». Третий, с гордостью: «Я строю собор Нотр-Дам!»

Эта притча вспоминается, когда идет речь о Викторе Громыко и его вкладе в белорусскую живопись. Думается, что свой Нотр-Дам художник построил, создал тот самый храм, который можно назвать портретом Времени. Живописец досконально владел искусством широкого охвата пространства, строя свой храм на фундаменте двух начал: бережного отношения к памяти и пронзительной живой любви к родной земле. В этом смысле авторский охват пространства — категория философская.

У известного белорусского поэта-партизана Анатолия Астрейко есть прекрасное стихотворение о белорусских художниках:

Бывае, смутак душу агартае...
Тады ў музей мастацкі я іду,
І смутак мой, нібы туман, знікае —
З жыццёвай праўдай гутарку вяду.
Сустрэчы рады з кожнаю карцінай,
Перад табой нямею, прыгажосць.
Я слаўлю тых, хто след для нас пакінуў
Пра родны край, пра нашу маладосць.

Эти пронзительные поэтические строки целиком и полностью относятся и к Виктору Громыко, и к его боевым соратникам, фронтовикам

и партизанам, кто «к штыку приравнял перо», внес свой неоценимый вклад в нашу Великую Победу.

Виктор Александрович Громыко родился 2 января 1923 года в деревне Сеньково Горецкого района Могилевской области в семье агронома. Детство провел в местечке Смольяны, в 20 км от города Орши. 20 июня 1941 года окончил с отличием 10-й класс Оршанской железнодорожной средней школы № 37. А потом началась война, в событиях которой молодой Громыко принял активное участие. С осени 1941 года он стал членом подпольной группы антифашистского сопротивления в Орше. Потом был агентурным разведчиком бригады К.С. Заслонова, пулеметчиком, комиссаром 13-го отряда Смоленского полка особого назначения, ответственным секретарем партизанской газеты «Народный мститель». Среди военных наград Громыко — ордена Отечественной войны I степени и Красной Звезды, медали «За отвагу» и «Партизану Отечественной войны» I степени.

В 1947 году будущий художник поступил в Минское художественное училище и после его окончания получил высшее образование в Белорусском государственном театрально-художественном институте (1951—1959). Почти 40 лет он отдал преподавательской деятельности в этом же институте (с 1991 — Белорусская государственная академия искусств), где был и деканом, и профессором, и руководителем персональной академической творческой мастерской. Громыко дважды возглавлял Союз художников БССР (1968—1973; 1977—1982), был секретарем правления Союза художников СССР. Заслуженный деятель искусств Беларуси (1970), народный художник Беларуси (1991), лауреат специальной премии Президента Республики Беларусь в области литературы и искусства (1999), лауреат Международной премии имени Михаила Шолохова в области литературы и искусства (2010). В 2000 году был избран почетным членом Национальной академии наук Беларуси. Громыко награжден орденами Франциска Скорины (также и медалью), Отечества III степени, «Знак Почета», золотой медалью ВДНХ СССР, серебряной медалью Митрофана

Грекова. В 2008 году в городе Орше открылась именная картинная галерея мастера (Оршанская городская художественная галерея В.А. Громыко).

В 1967 году на выставке, посвященной 50-й годовщине Октябрьской революции, художник своим полотном «Солдаты» (1967) произвел настоящий фурор среди тогдашней культурной общественности. После институтской дипломной работы «Дорогами мстителей» это была его вторая картина, связанная с памятью о Великой Отечественной войне.

Сюжет до удивления простой. Три товарища, ветерана, стоят на высоком холме, вспоминая павших однополчан. Минута молчания. Торжественная тризна вчерашних солдат, человеческих и чистых душой... Боже мой, а сколько было споров и дискуссий вокруг этого холста! Художника даже обвинили в «огрублении действительности»! Как это, мол, солдаты, ветераны войны, могут кого-то поминать, держа в руках стаканы... с водкой! С позиции «причесанности», которой наделялись многие тогдашние полотна с военными сюжетами, подобные упреки были понятны. Не положено было показывать такое... Однако вереницы сладко-парадных пасторалей о войне, которых в то время было не счесть, давно ушли в небытие, а полотно «Солдаты» и по сей день осталось сердечной «насечкой» в изобразительной культуре Беларуси.

Прошлое художника, боевая партизанская молодость, неизлечимые раны войны были для него не просто дежурными воспоминаниями «за круглым столом», это было честное зеркало его постоянных мыслей, раздумий, чувств, переживаний. «Кривые зеркала» ему были чужды...

Для Громыко история никогда не была отделенной от живой жизни. Не патетическая героизация, не подвиг как личное проявление, а способность человека перед лицом испытаний раскрыть свою истинную сущность — вот что направляло художника к пониманию образов, в которых сливались воедино и боль, и беды, и мужество, и тяготы войны. В своем исповедальном творчестве он постоянно возвращался не к факту вообще, а к его осмыслению, переводу его из конкретного измерения в то, что постоянно живет во времени. Партизанская, военная тема стала тем соби-

рательным образом, в котором художник видел прежде всего свободный, непобедимый, несломленный дух.

Собственная память вызвала до того святого, незабываемого, что пережил молодой партизан в Оршанском подполье и в лесах Витебщины. Спустя годы он воплотил эти воспоминания в пронзительной картине «Песнь о моем отряде» (1978). Трудно сказать, что здесь наиболее впечатляет — тревожная природа, пронизанная последними лучами солнца, или всадники на первом плане, следующие по берегу реки. Все органично взаимодействует: и пластика, и ритмика, и рисунок, и пространственные монументальные планы с детальной разработкой пейзажных фонов. Картина-баллада — пожалуй, так можно определить жанровую сущность этого полотна.

Такие «балладные» картины, как «Баллада о военной молодости» (1968), «Земля» (1971), «Женщинам Великой Отечественной посвящается» (1972), «Край Полоцкий — край партизанский» (1975), «Яблоки урожая 1941 года» (1987), «Над старыми окопами тишина» (1995), «Воспоминания про Нарочанскую переправу» (2009), «Славным разведчикам моего полка посвящаю» (2010), наиболее полно воплотили философско-нравственный и эстетический идеал художника.

В этом ряду и картина «Над Припятью. 1941-й год» (1970), которая после полотна «Солдаты» еще более упрочила авторитет художника как яркого представителя «сурового стиля» — славного поколения «шестидесятников». Картина-исповедь, картина-притча, картина-баллада... Она о том, чем был 41-й год для нашей страны, для нашего народа. Всего три фигуры на холсте: на песчаном берегу Припяти павший красноармеец, рядом с ним — винтовка-трехлинейка, скорбящая мать-старушка в черном платке у его тела и чуть дальше — девочка-подросток. Она держит ладони у рта и в отчаянии словно кого-то зовет на помощь. А мы будто слышим эхо от девичьего зова-крика: «Вставай, страна огромная, вставай на смертный бой...» В этом крике нестерпимая боль — но и невидимый луч надежды; страдание — но и взыскательная человеческая любовь;

высокая трагедия гибели — но и вера в жизнь, желание видеть жизнь вопреки смерти...

Живописец яркой метафоричности, сложной аллегоричности, Виктор Громыко в своих фигуративных картинах и пейзажах-симфониях всегда стремился к многоплановому содержательному подтексту. А подтекст, точнее — девиз, у него был единственный в своем роде: «Увидеть Землю всю». Девиз, который с полным правом можно отнести целиком ко всему искусству Виктора Александровича. Ибо эта Земля с большой буквы — главная и основополагающая тема его художнической биографии: земля, опаленная огнем войны и политая кровью; земля, обновленная после Победы; земля и на ней человек, прекрасный в своей цельности, нравственной сути и доброте.

Да, Громыко прежде всего — песня подвига человека на войне. И этот подвиг он великолепно изображает не только в символично-метафорических полотнах, но и в эпических пейзажах, которые он варьирует в разных эмоциональных ключах, связанных с памятью о прожитом и прочувствованном в минувшей войне, ибо нелегкая боевая юность — всегда в его сердце. И с годами это чувство не стерлось, не ушло в небытие, а, наоборот, обострилось, наполнилось новыми щемящими чувствами оживших воспоминаний, и тогда рука невольно тянулась к многоцветной, залитой волшебными красками палитре. Или тянулась к письменному столу, на котором рождались рукотворные страницы неторопливых и проникновенных рассказов книги мемуаров под названием «Радуга над дорогой» (2000). О чем она, эта книга? О детстве, отрочестве и юности, вместивших в себя сложные 1920—1930-е годы на Оршанщине, и о Великой Отечественной, о многомесячных партизанских буднях, перемешанных с кровью и потом, тяжелыми людскими потерями и победами, надеждами и разочарованиями, потому что «война — совсем не фейерверк, а просто трудная работа...» В этом огненном горне и сформировалась творческая судьба художника.

Вообще, героико-лирическая тема — одна из главенствующих в творчестве художника. Это можно отнести и к его сюжетно-фигуративной картине, и к пейзажу, в котором Громыко достиг особых художественных вершин. Принципиально отрекаясь от обыденного, привычного, этюдного видения мира, он пришел к своеобразной «симфонической монументальности», не теряя при этом лирической чистоты обнаженных человеческих чувств.

Синтез лирики и эпичности включает в себя одну интересную черту поэтического мира художника. В этом мире выявляется нечто постоянное, устойчивое — своего рода лоно жизни, видится и непрерывное течение повседневности и ощущается вся сложность мироощущения, которая проявляется, как правило, в атмосфере острых драматических конфликтов. Но при длительном углубленном знакомстве с картинами становится ясно, что движение лирического чувства здесь постоянно подчиняется более важным и строгим началам, которые в конце концов оказываются решающими и организуют всю целостную систему искомого образа. Для этого в большинстве картин мастера всегда можно увидеть свойственные его творчеству опорные моменты: мощный панорамный разворот пространства, высокий горизонт, акцент на определенные эмоциональные ударные интонации, плавную музыкальную цветоритмику и т. д.

Таким образом свои прямые наблюдения, впечатления и чувства художник заключал в свое особое пространство, где происходила пластическая фокусировка когда-то увиденного и пережитого. В итоге складывался новый громыкинский художественный мир, который не только строго соотносился с реальностью, но и был наделен своими внутренними образно-пластичными законами. А они допускают достаточно широкое и свободное переосмысление натуры во имя высшей правды Образа. Любовь к Родине, к неповторимой красоте белорусской природы не декларативная, а та, что идет из сердечной глубины, и практически во всех полотнах Громыко сливается с живой памятью о народном подвиге. В пейзажах он чаще всего отдавал предпочтение высокому горизонту, чтобы с высо-

ты птичьего полета «увидеть землю всю» с ее безграничными гористыми просторами, увидеть богатство ее живописного состояния, которое так часто удивляет пронзительной яркостью красок. Своеобразие белорусского ландшафта гармонично соединяется с богатством эмоциональных интонаций, то мажорно возвышенных, то глубоко драматических. Таковы полотна «Холодный день. Браславщина» (1963), «Красные земли Полотчины» (1970), «Льны белорусские» (1970; 2002), «Симфония осени» (1974), «Глубелька — сердце голубых озер Беларуси» (1975), «Край Полоцкий — край партизанский» (1975), «Земля белорусская» (1977), «Июль пахнет травами» (1990), «Над старыми окопами тишина» (1995), «На склоне дня» (1996)...

Если ритм в его эпических пейзажах — стержень логической конструкции, то цвет — основной способ передачи настроения, мировосприятия. Художник владел колоритом, тоном досконально. Речь идет, разумеется, не просто о техническом мастерстве, виртуозности кисти. Суть дела в том, что Громыко, используя краски предметного мира, умело насыщал их ассоциативной образностью, давал колориту глубокую и тонкую выразительность.

Безупречное владение реалистическим мастерством убедительно выявилось и в психологических портретах, многие из которых можно отнести к классике белорусского послевоенного искусства. Среди выразительных портретных образов портреты народного писателя Беларуси Янки Брыля (1968), «Портрет отца» (1977), народного художника Беларуси, сценографа Евгения Чемодурова (1984), «Портрет полкового комиссара Андрея Юрьева» (1984), «Автопортрет» (1988), а особое место занимает портрет народного писателя Беларуси Василя Быкова (1984), друга художника, — драматический и масштабный по глубине чувств.

Виктор Александрович был также прекрасным собеседником, с которым можно было говорить бесконечно не только про главное «дело жизни» — изобразительную культуру, но и про «философию бытия»: от таинств космоса до сущности военной прозы Василя Быкова, про не-

повторимую самобытность старинных легенд и мифов Оршанской земли и необратимость времени, которое течет в одном направлении. Однако время человеческого бытия, на взгляд художника, не прямая линия, ибо в конце пути жизнь таинственно смыкается с началом. Прожив долгую жизнь, Виктор Александрович умер 10 июля 2019 года, оставив после себя богатое художественное наследие.

Искусство Громыко — явление в белорусской национальной культуре, ибо оно предстает открытой книгой высоких общечеловеческих ценностей. В своем искусстве он до конца оставался реалистом-романтиком, у которого жизненная правда всегда была неотделима от мечты. Это и есть истинная народность народного художника.

Борис Крепак



here is a wise French parable: three people are carrying loaded barrows, and a passer-by asks everyone: 'What are you doing?' The first replies: 'I am taking the stones'. The second says 'I am earning money'. The third replies proudly: 'I am building Notre Dame!'

This parable comes to mind when talking about Viktor Hramyka and his contribution to Belarusian painting. It seems that the painter built his own Notre Dame. He created the very temple that can be called the portrait of Time. The painter thoroughly mastered the art of larger space. He was building his temple on the foundation of two principles: a careful attitude to memory and a strong love for his native land. In this sense, the author's larger space is a philosophical category.

Anatol Astrejka, the famous Belarusian partisan poet, has a wonderful poem about Belarusian artists:

Бывае, смутак душу агартае...
Тады ў музей мастацкі я іду,
І смутак мой, нібы туман, знікае —
З жыццёвай праўдай гутарку вяду.
Сустрэчы рады з кожнаю карцінай,
Перад табой нямею, прыгажосць.
Я слаўлю тых, хто след для нас пакінуў
Пра родны край, пра нашу маладосць.

These well-known poetic words refer entirely to Viktor Hramyka and to his comrades-in-arms, front-line soldiers and partisans, who 'equated the pen with a bayonet', made an invaluable contribution to our great Victory.

Viktar Hramyka was born into the family of an agronomist in Sienkava village (Horki district, Mahilioŭ region) on January 2, 1923. He spent his childhood in Smaljany, 20 km from Orša. He finished with honors the 10th grade of the Orša Railway Secondary School No. 37 on June 20, 1941. Then the war began. Young Hramyka took an active part in it. He became a member of the underground anti-fascist resistance group in Orša from the autumn of 1941. Then he was an undercover intelligence officer in Kanstantsin Zaslonaw's brigade, a machine gunner, a commissar in the 13th detachment of the Smolensk Special Operations Regiment, and an executive secretary in the partisan newspaper 'Vigilante'. Hramyka's military awards include the Order of the Patriotic War, 1st class, the Order of the Red Star, medals 'For Courage' and 'Partisan of the Patriotic War', 1st class.

The future artist entered the Minsk Art College in 1947. After graduation he received a higher education at the Belarusian State Theater and Art Institute (1951—1959). He spent almost 40 years teaching at the same institute (since 1991 — the Belarusian State Academy of Arts). There he was a dean, a professor, and the head of a personal academic workshop. Hramyka twice headed the Union of Artists of the BSSR (1968—1973; 1977—1982). He was a secretary of the board of the Union of Artists of the USSR. He is an Honored Artist in Belarus (1970), People's Artist in Belarus (1991), a laureate of the special award of the President of the Republic of Belarus in the field of literature and art (1999), and a laureate of the Mikhail Sholokhov International Prize in the field of literature and art (2010). He was elected an honorary member of the National Academy of Sciences of Belarus in 2000. Hramyka was awarded the Orders of Francysk Skaryna (also a medal), the Order of the Fatherland, 3rd class, the Badge of Honor, the gold medal of the All-Russian Exhibition Center of Economic Achievements of the USSR, and the silver medal of Mitrofan Grekov. The master's personal art gallery was opened in Orša (V. A. Hramyka City Art Gallery in Orša) in 2008.

The artist created a furore among the cultural community with his canvas 'Soldiers' (1967) at the exhibition dedicated to the 50th anniversary of the October Revolution in 1967. It was his second painting on the memory of the Great Patriotic War after his institute's thesis 'Roads of the Avengers'.

The subject is simple. Three comrades-in-arms are standing on the high hill. They remember the killed fellow soldiers. This is a moment of silence. There is a funeral feast by yesterday's soldiers who are sympathetic and with a pure soul... My God! How many disputes and discussions there were around this canvas! The artist was even accused of 'distortion of reality'! How soldiers and war veterans holding glasses in their hands...with vodka can commemorate someone! From the perspective of 'smoothness', which was endowed with many canvases on the war, such reproaches were understandable. It was not supposed to show this... However, a number of official paintings on the war were forgotten long time ago, but the painting 'Soldiers' has remained in the painting culture of Belarus to the present.

The artist's past, war partisan youth and incurable wounds of the war were for him not just memories 'at the round table'. It was an honest mirror of his constant thoughts, feelings and experiences. 'False mirrors' were alien to him...

History was never separated from living life for Hramyka. The painter created the images in which a man revealed his true nature in the face of adversity. These images do not consist of emotional glorification or a feat as a personal manifestation, but they are full of pain and troubles, courage and the hardships of the war. In his work as a confession, the painter often returned to understanding the fact and its transformation from a specific dimension into something that constantly lives in time. The partisan theme became the generalized character in which the painter saw, first of all, a free unbroken spirit.

His memory appealed to that holy and unforgettable the young partisan had experienced in the Orša underground and in the forests of Viciebsk Region. Years later, he depicted these memories in the striking painting 'Song of My Detachment' (1978). It is difficult to say what is most impressive here — the troubling nature, penetrated by the last rays of the sun, or the riders following along the river bank in the foreground. Everything is very organic: both plastic, and rhythm, drawing and spatial monumental plans with a detailed design of landscape backgrounds. The genre of the canvas is a ballad painting.

The painter's philosophical, moral and aesthetic ideal is embodied in his 'ballad' paintings as 'Ballad of War Youth' (1968), 'Land' (1971), 'Dedicated to

the Women of the Great Patriotic War' (1972), 'Polack Land — Partisan Land' (1975), 'Apples of the 1941 Harvest' (1987), 'Silence over the Old Trenches' (1995), 'Memories of the Narač Crossing' (2009), 'Dedicated to the Glorious Intelligence Officers of My Regiment' (2010).

Among them is the painting 'Over the Prypiač. 1941' (1970) which after the painting 'Soldiers' further strengthened the painter as a bright representative of the 'severe style'. This was the famous generation of the sixties. The confession painting, the parable painting and the ballad painting... It is about what the 41st year was for our country and people. There are only three figures on the canvas: a fallen Red Army soldier on the sandy shore of Prypiač, next to him is a rifle, a grieving old mother in a black headscarf near his body, and a teenage girl a little further. She holds her hands at her mouth, and as if she is calling somebody for help in desperation. We seem to hear an echo from the girl's cry: 'Stand up, enormous country, stand up to a deadly fight...' There is an intolerable pain in this cry, but also an invisible ray of hope; suffering, but also a human love; great tragedy of death, but also belief in life in spite of death...

Viktar Hramyka is a painter of bright metaphors and complex allegory. He always strove for a multifaceted and rich subtext for his figure paintings and symphonic landscapes. He had the only motto: 'See the whole Land'. The motto can be attributed entirely to the art of Viktar Hramyka. This Land is the main and fundamental theme in his art: the land scorched by the fire of the war and covered with blood; the land renewed after the Victory; the land and a good moral man on it.

First of all, Viktar Hramyka sings of human feat during the war. The painter perfectly depicts this feat not only in his symbolic and metaphorical canvases, but also in his epic landscapes. They reflect the memory of what he felt during the past war, because his war youth is always in his heart. Over the years, this feeling was not forgotten, but, on the contrary, became strong and filled with revived memories. He picked up the palette with magical colors, or he wrote his memoir called 'Rainbow over the Road' (2000) at such moments. What is this book about? About childhood, adolescence and youth, which included the difficult 1920—1930s in Orša Region, and about the Great Patriotic War, about

many months of partisan life mixed with blood and sweat, about heavy losses of human life and victories, about hopes and disappointments. 'The war is not a firework at all, but just hard work...' So, the painter's creative destiny was formed in this fireforge.

In general, the heroic and lyrical theme is one of the key ones in the painter's work. This can be attributed to his genre and figure painting, and to his landscape, in which Hramyka achieved the heights of excellence. The painter refused the ordinary view of the world, but he reached a kind of 'symphony monumentality' and a lyrical purity of human feelings.

The synthesis of lyrics and epic quality includes an interesting feature of the painter's poetic world. There is something permanent and stable in the world — a kind of the orifice of life, a constant flow of daily life, and all the complexity of the worldview, which, as a rule, manifests itself in open dramatic conflicts. Deeply understanding his paintings, it becomes clear that lyrical feelings here are based on more important and stricter principles, which, in the end, turn out to be decisive. So, they organize the entire system of the desired image. It is possible to see some key points in most of the master's paintings: a strong panoramic reversal of space, the high horizon, an emphasis on certain emotional percussive intonations, smooth musical color rhythms, etc.

Thus, the painter concluded his observations, impressions and feelings in his own space, where there was a plastic focusing of what once seen and experienced whenever. As a result, Hramyka's new art world took place. This world strictly matched up with reality, and it also had its own internal figure and plastic rules. They allow for a fairly broad and free rethinking of nature in the name of supreme truth of the Image. The love of the Motherland and of the unique beauty of the Belarusian nature is not declarative, but that which comes from the heart. This love fuses with the living memory of the people's feat on Hramyka's canvases. He most often preferred the high horizon in his landscapes in order to 'see the whole land' and its boundless mountainous expanses from a bird's eye view. It is possible to see the richness of nature, which so often surprises with bright colors. The uniqueness of the Belarusian landscape harmoniously combines with the richness of emotional intonations, sometimes sublime and

deeply dramatic. These are the canvases 'Cold Day. Braslaŭ Land' (1963), 'Red Lands of Polack Region' (1970), 'Belarusian Flax' (1970; 2002), 'Symphony of Autumn' (1974), 'Hlubielka is the Heart of the Blue Lakes in Belarus' (1975), 'Polack Region is a Partisan Land' (1975), 'Belarusian Land' (1977), 'July Smells of Herbs' (1990), 'Silence over the Old Trenches' (1995) and 'Late in the Afternoon' (1996)...

If the rhythm in his epic landscapes is the core of a logical construction, then color is the main way to depict mood and worldview. The painter mastered color and tone thoroughly. This, of course, is not just about technical skill or virtuosity of the brush. Hramyka used the colors of the objective world, and he skillfully filled them with associative images. He provided the color with deep and subtle expressive features.

The painter's psychological portraits show his excellent realistic talent. Among the expressive portrait images are the portrait of the People's Writer of Belarus Janka Bryl (1968), 'Portrait of the Father' (1977), the portrait of the People's Artist of Belarus and set designer Jawgien Chamaduraw (1984), 'Self Portrait' (1988) and the portrait of the People's Writer of Belarus Vasil Bykaw (1984), a friend of the artist. The latter portrait is dramatic in terms of depth of feeling.

Viktar Hramyka was also a nice interlocutor with whom one could talk endlessly not only about the main 'business of life' — painting culture, but also about the 'philosophy of being': from the mysteries of space to the essence of the war prose by his friend Vasil Bykaw, about the unique identity of ancient legends and myths of Orša land and the irreversibility of Time, which flows in one direction. However, the time of human being, in the artist's opinion, is not a straight line, because life mysteriously joins up with the beginning at the end of life. Viktar Hramyka lived a long life, and he died on July 10, 2019. The painter left a very rich artistic legacy.

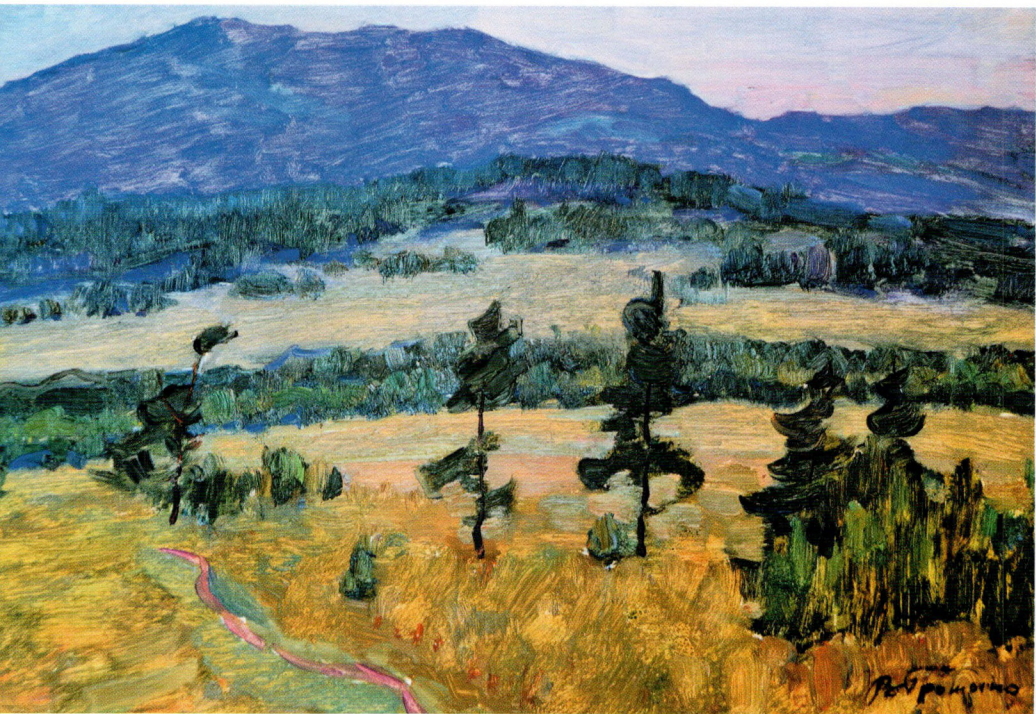
The art of Viktar Hramyka is a phenomenon in the Belarusian national culture, because it appears as an open book of high universal values. He was a romantic realist in his art to the end. As for him, the truth of life was always inseparable from a dream. This is a true national spirit of the people's artist.

Barys Krepak





Аўтапартрэт у сінім світары. 1966
Автопортрет в синем свитере. 1966
Self Portrait in a Blue Sweater. 1966



Казахстан. У даліне. 1923
Казахстан. В долине. 1923
Kazakhstan. In the Valley. 1923



Баян-Аул будуюцца. Цэлінны край. 1963
Баян-Аул строится. Целинный край. 1963
Bayan-Aul is under Construction. Virgin Land. 1963



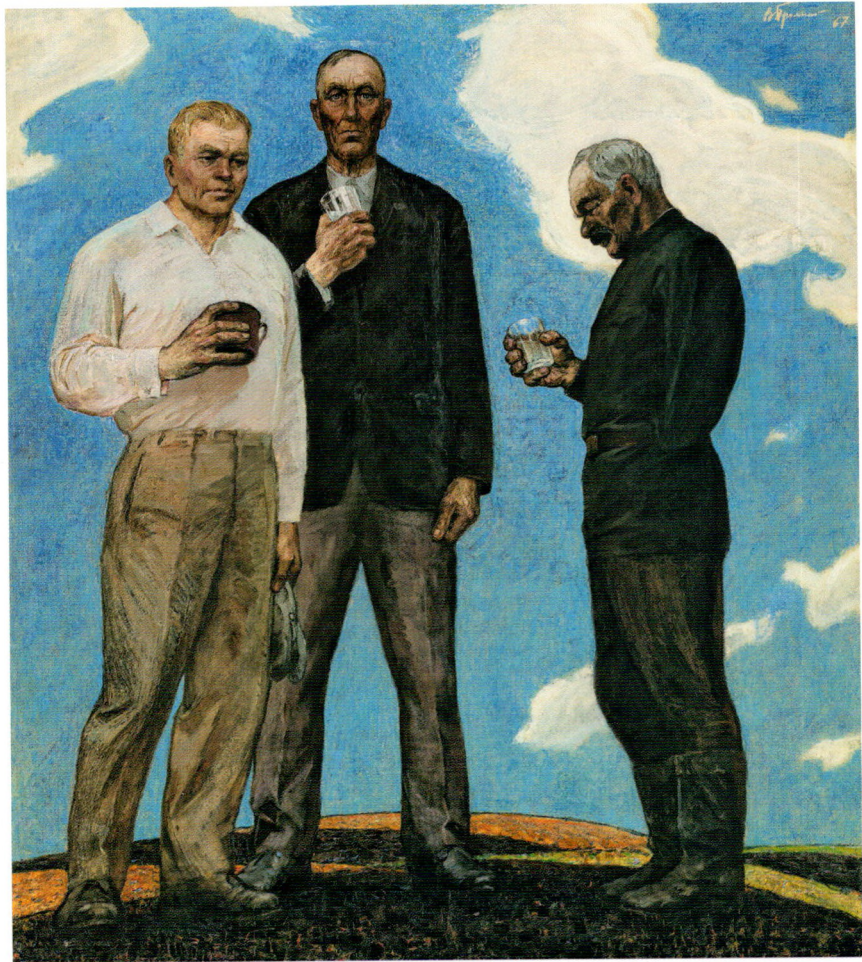
Эскіз «Аршанскія падпольшчыкі». 1947
Эскиз «Оршанские подпольщики». 1947
Sketch 'Orsha Undergrounders'. 1947



Привітання, весна. 1962
Здравствуй, весна. 1962
Hello Spring. 1962



Бэзавы вечар. Вёска Гарбаціца. 1969
Сиреневый вечер. Деревня Горбатица. 1969
Lilac Evening. Harbacica Village. 1969



Салдаты. 1967
Солдаты. 1967
Soldiers. 1967

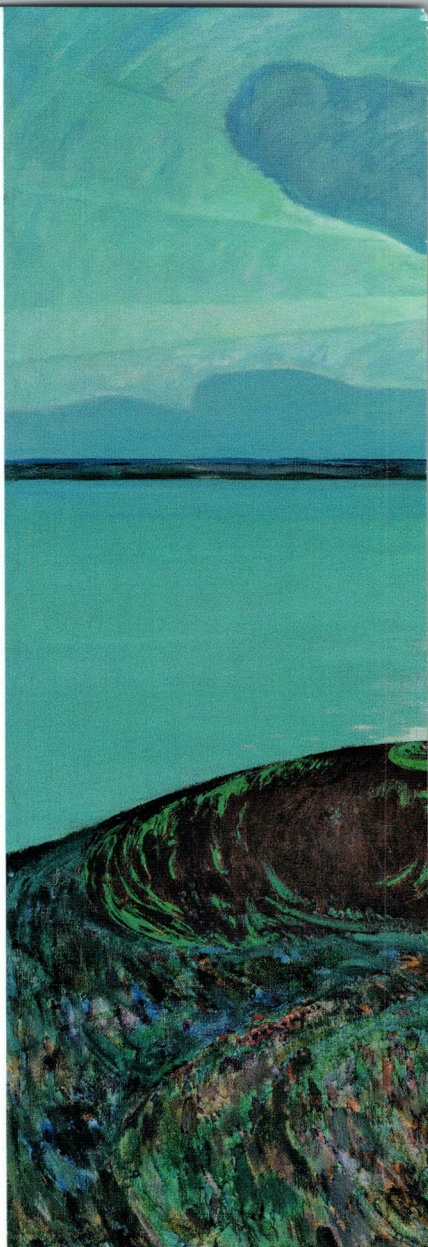


Беларусы. 1954
Белорусы. 1954
Belarusians. 1954

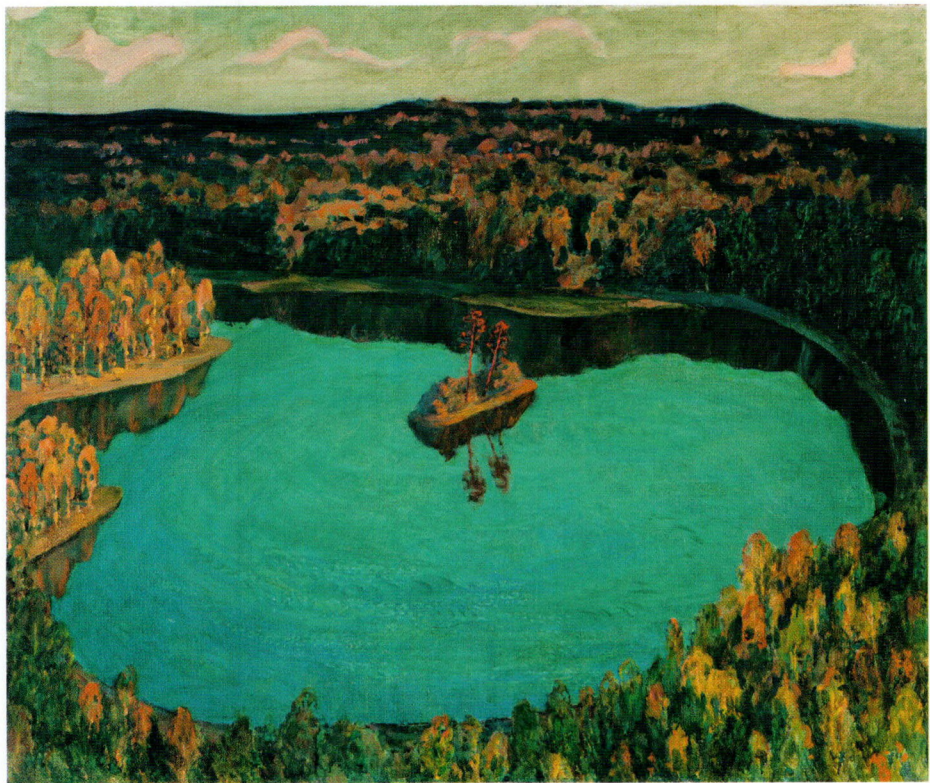


Вечар у цалінным пасёлку. 1963
Вечер в целинном поселке. 1963
Virgin Lands. Evening in the Village. 1963

Чырвоныя землі Полаччыны. 1970
Красные земли Полотчины. 1970
Red Lands of Polack Region. 1970







Глубелька — сэрца блакітных азёр Беларусі. 1975
Глубелька — сердце голубых озёр Беларуси. 1975
Hlubielka is the Heart of the Blue Lakes in Belarus. 1975



Па-над Прыпяццю. 1941-ы год. 1970
Над Прыпяццю. 1941-й год. 1970
Over the Prypiat. 1941. 1970



Восеньські
мажор. 1973
Осенний
мажор. 1973
Autumn
Major. 1973



Яблыкі ўраджаю 1941 года. 2008
Яблоки урожая 1941 года. 2008
The 1941 Apple Harvest. 2008





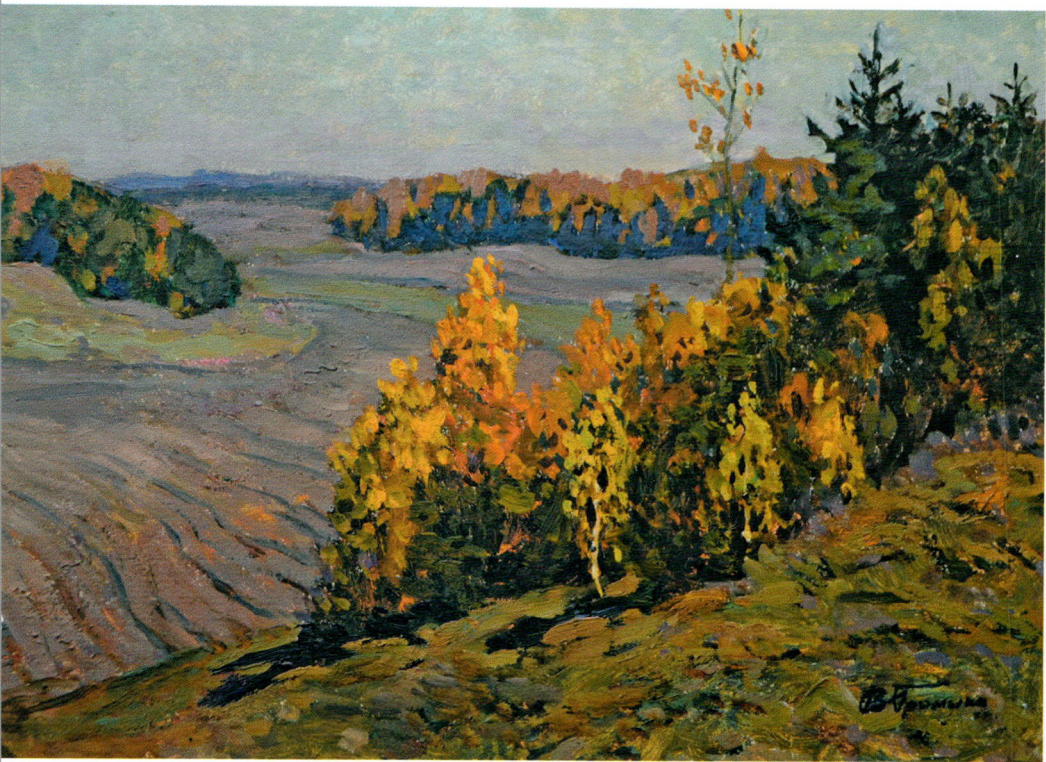
Зямля беларуская. 1977
Земля белорусская. 1977
Belarusian Land. 1977



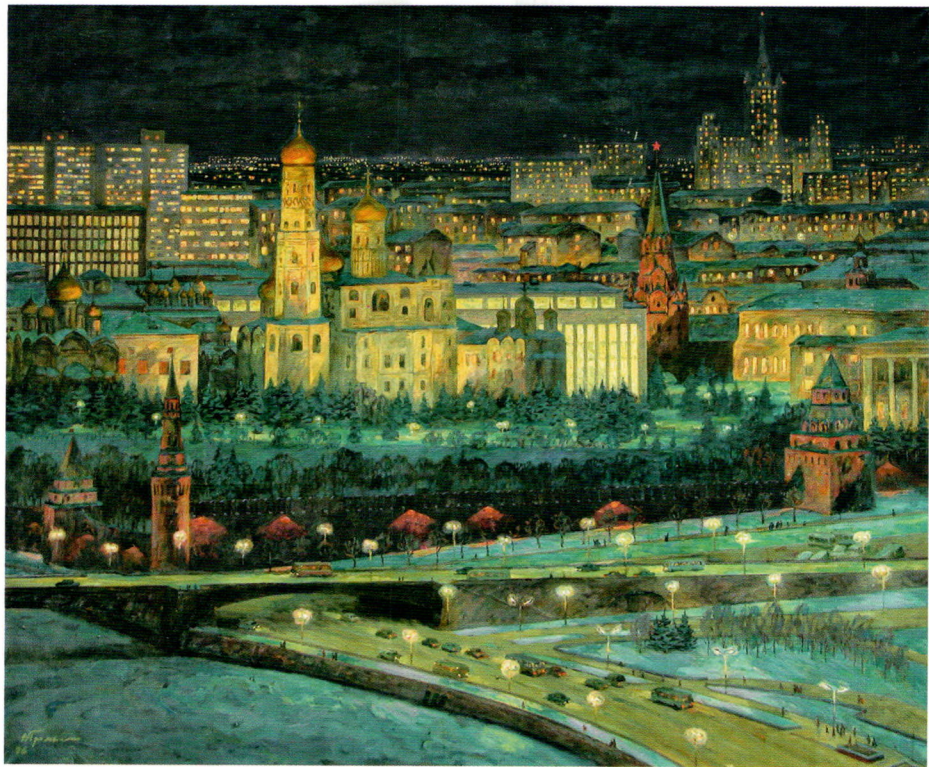
Зямля. 1971
Земля. 1971
Land. 1971



Партрэт жонкі
мастака. 1974
Портрет жены
художника. 1974
Portrait of the
Artist's Wife. 1974



Побач з Лысай гарой. 1976
Рядом с Лысой горой. 1976
Near Lysaja Hara. 1976



Москва. 1976
Москва. 1976
Moscow. 1976



Начны дуэт. Венгрия. 1980
Ночной дуэт. Венгрия. 1980
Night Duet. Hungary. 1980



Полаччына. 1973
Полотчина. 1973
Polack Region. 1973

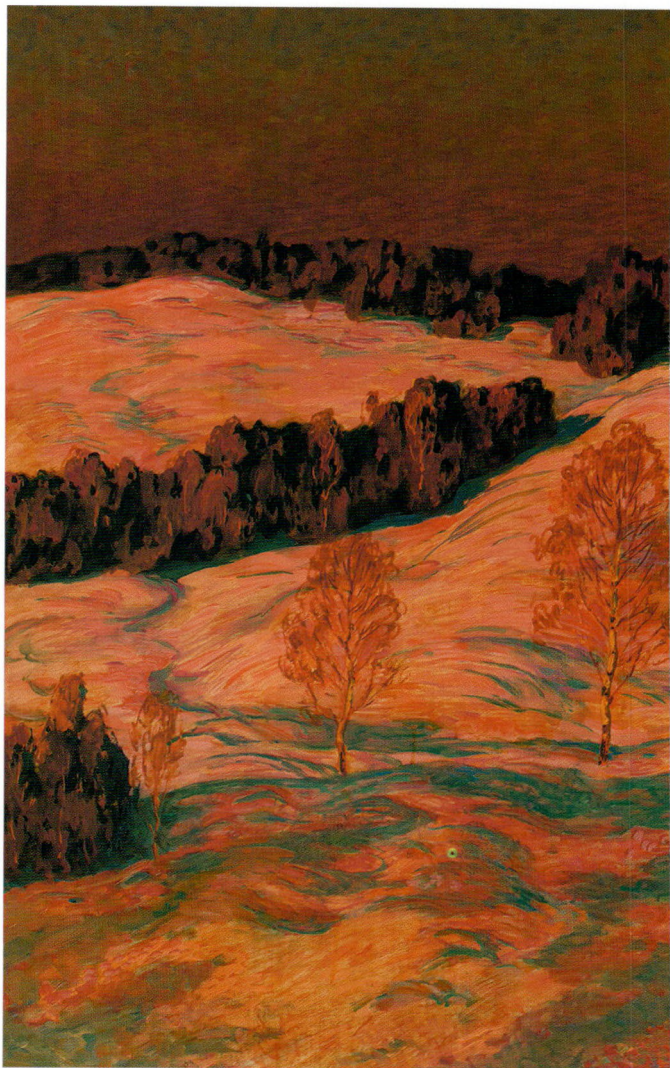


Успамін пра палачанку. 1982
Воспоминание о полочанке. 1982
Memory of a Girl from Polack. 1982



Полымя листопада. 1977
Пламя ноября. 1977
Flame of November. 1977

Ружовы сакавік. Раўбічы. 1980
Розовый март. Раубичи. 1980
Pink March. Raŭbičy. 1980







Ля Лаўніцы ўецца Бобр. 1978

У Лавницы вьется Бобр. 1978

The Bobr Winds near Laūnica. 1978



Срэбра і золата Чарсцвяцкага возера. 1997
Серебро и золото Черствятского озера. 1997
Silver and Gold of Čarsviackaje Lake. 1997



Туманны дзень. Ждановічы. 1987
Туманный день. Ждановичи. 1987
Foggy Day. Ždanovičy. 1987



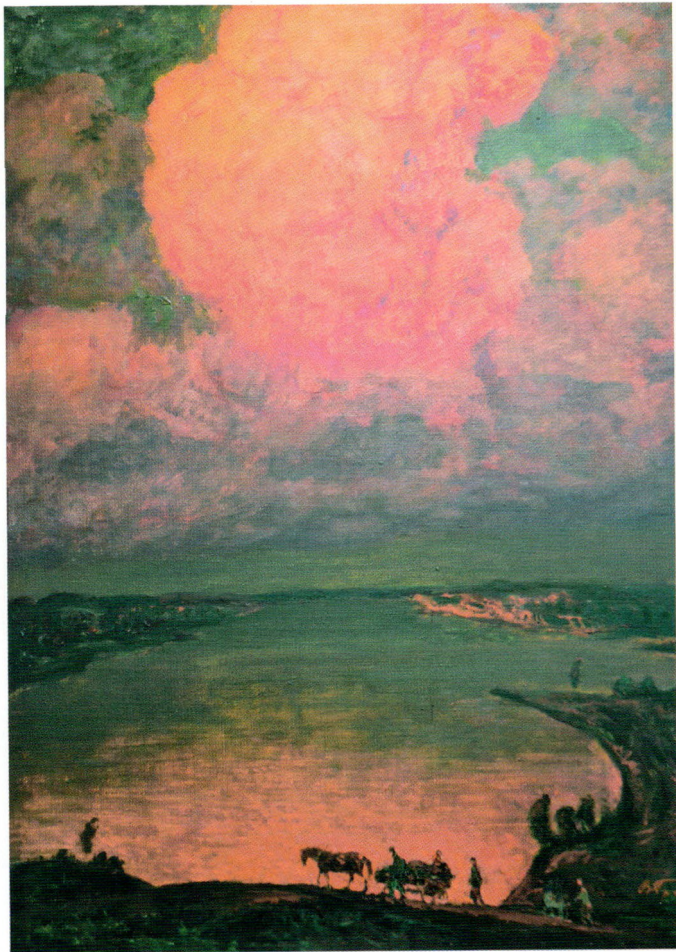
Лепельшчына. 1980
Лепельщина. 1980
Liepēļ Region. 1980



Дорогами залатої восени. 1981
По дорогам золотой осени. 1981
On the Roads of Golden Autumn. 1981



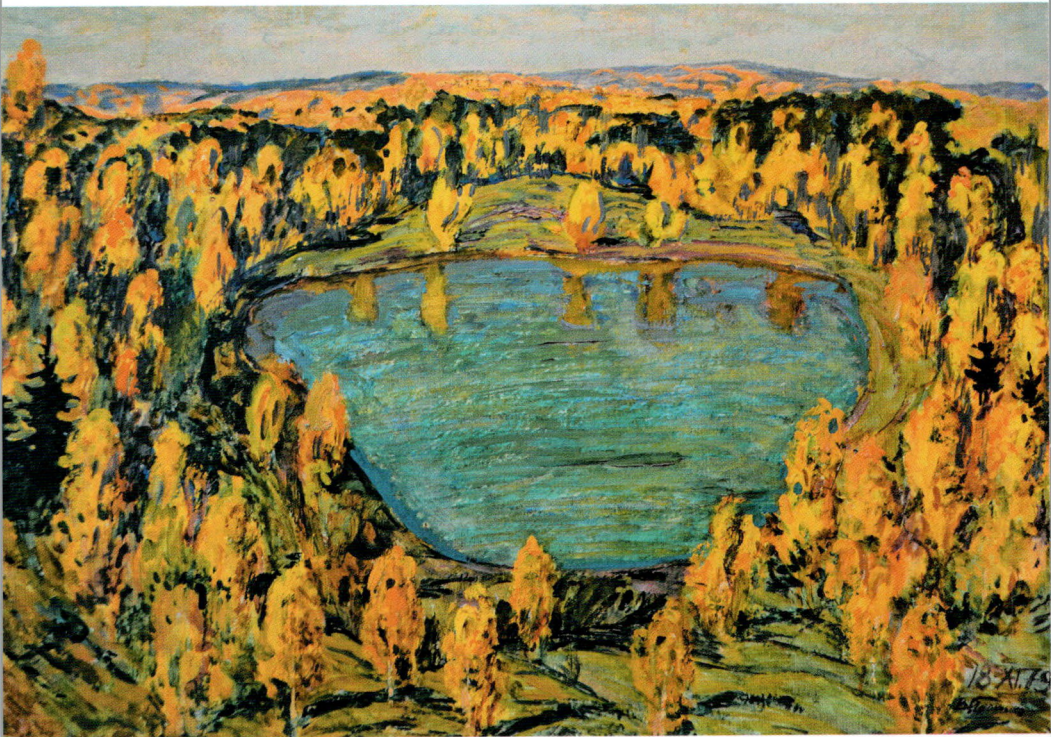
Восеньская песня. 1980
Осенняя песня. 1980
Autumn Song. 1980



...І неба над нами. 1996
...И небо над нами. 1996
...And the Sky above us. 1996



Партрэт Я. Чамадурава. 1986
Портрет Е. Чемодурова. 1986
Portrait of Jawgien Chamaduraw. 1986



Залатая сімфонія кастрычніка. 2003
Золотая симфония октября. 2003
Golden Symphony of October. 2003



Развітанне з хутарам. 1998
Прощание с хутором. 1998
Farewell to the Farm. 1998

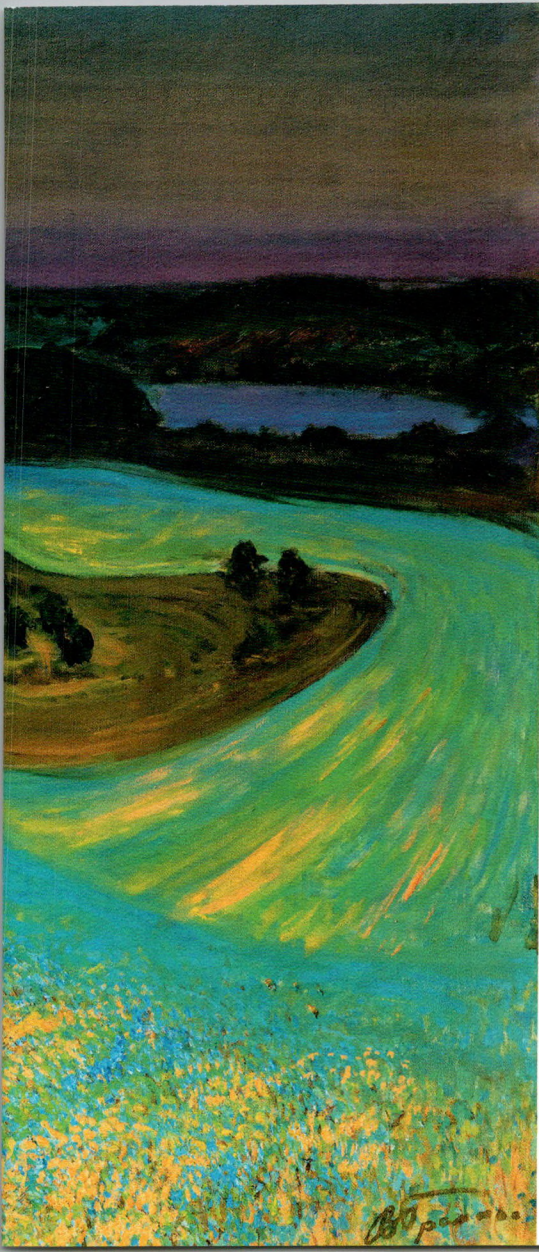


Чорнае мора. Бухта Чэхава. Гурзуф. 1985—1987
Черное море. Бухта Чехова. Гурзуф. 1985—1987
The Black Sea. Chekhov Bay. Gurzuf. 1985—1987



Два воблаки. 1998
Два облака. 1998
Two Clouds. 1998





Ільны Беларусі (варыянт). 2002
Льны Беларусі (вариант). 2002
Flax of Belarus (variant). 2002



Вясёлка над храмам. 2011
Радуга над храмом. 2011
Rainbow over the Church. 2011

Спіс ілюстрацый
Список иллюстраций
List of illustrations

- 25 Аўтапартрэт у сінім світары. 1966. *Кардон, алей.* 70×50
Автопортрет в синем свитере. 1966. *Картон, масло.* 70×50
Self Portrait in a Blue Sweater. 1966. *Oil on cardboard.* 70×50
- 26 Казахстан. У даліне. 1923. *Кардон, алей.* 33×48
Казахстан. В долине. 1923. *Картон, масло.* 33×48
Kazakhstan. In the Valley. 1923. *Oil on cardboard.* 33×48
- 27 Баян-Аул будуюцца. Цалінны край. 1963. *Кардон, алей.* 32×48
Баян-Аул строится. Целинный край. 1963. *Картон, масло.* 32×48
Bayan-Aul is under Construction. Virgin Land. 1963. *Oil on cardboard.* 32×48
- 28 Эскіз «Аршанскія падпольшчыкі». 1947. *Палатно, алей.* 36,2×46
Эскиз «Оршанские подпольщики». 1947. *Холст, масло.* 36,2×46
Sketch 'Orsha Undergrounders'. 1947. *Oil on canvas.* 36.2×46
- 29 Прывітанне, вясна. 1962. *Кардон, алей.* 49×70
Здравствуй, весна. 1962. *Картон, масло.* 49×70
Hello Spring. 1962. *Oil on cardboard.* 49×70
- 30 Бэзавы вечар. Вёска Гарбаціца. 1969. *Кардон, алей.* 49×70
Сиреневый вечер. Деревня Горбатица. 1969. *Картон, масло.* 49×70
Lilac Evening. Harbacica Village. 1969. *Oil on cardboard.* 49×70
- 31 Салдаты. 1967. *Палатно, алей.* 151×135
Солдаты. 1967. *Холст, масло.* 151×135
Soldiers. 1967. *Oil on canvas.* 151×135

- 32 Беларусы. 1954. *Палатно, алей*. 53,5×36,2
Белорусы. 1954. *Холст, масло*. 53,5×36,2
Belarusians. 1954. *Oil on canvas*. 53.5×36.2
- 33 Вечар у цалінным пасёлку. 1963. *Палатно, алей*. 59,6×100
Вечер в целинном поселке. 1963. *Холст, масло*. 59,6×100
Virgin Lands. Evening in the Village. 1963. *Oil on canvas*. 59.6×100
- 34—35 Чырвоныя землі Полаччыны. 1970. *Палатно, алей*. 149,5×179,7
Красные земли Полотчины. 1970. *Холст, масло*. 149,5×179,7
Red Lands of Polack Region. 1970. *Oil on canvas*. 149.5×179.7
- 36 Глубелька — сэрца блакітных азёр Беларусі. 1975. *Палатно, алей*. 100,5×120,8
Глубелька — сердце голубых озер Беларуси. 1975. *Холст, масло*. 100,5×120,8
Hlubielka is the Heart of the Blue Lakes in Belarus. 1975. *Oil on canvas*. 100.5×120.8
- 37 Па-над Прыпяццю. 1941-ы год. 1970. *Палатно, алей, тэмпера*. 180×225,5
Над Припятью. 1941-й год. 1970. *Холст, масло, темпера*. 180×225,5
Over the Prypiac. 1941. 1970. *Oil and tempera on canvas*. 180×225.5
- 38 Восеньскі мажор. 1973. *Палатно, алей*. 178,2×120
Осенний мажор. 1973. *Холст, масло*. 178,2×120
Autumn Major. 1973. *Oil on canvas*. 178.2×120
- 39 Яблыкі ўраджаю 1941 года. 2008. *Палатно, алей*. 15×139
Яблоки урожая 1941 года. 2008. *Холст, масло*. 15×139
The 1941 Apple Harvest. 2008. *Oil on canvas*. 15×139
- 40—41 Зямля беларуская. 1977. *Палатно, алей*. 174×217
Земля белорусская. 1977. *Холст, масло*. 174×217
Belarusian Land. 1977. *Oil on canvas*. 174×217
- 42 Зямля. 1971. *Палатно, алей*. 100×134
Земля. 1971. *Холст, масло*. 100×134
Land. 1971. *Oil on canvas*. 100×134

- 43 Партрэт жонкі мастака. 1974. *Кардон, алей*. 47×34
Портрет жены художника. 1974. *Картон, масло*. 47×34
Portrait of the Artist's Wife. 1974. *Oil on cardboard*. 47×34
- 44 Побач з Лысай гарой. 1976. *Кардон, алей*. 35×50
Рядом с Лысой горой. 1976. *Картон, масло*. 35×50
Near Lysaja Hara. 1976. *Oil on cardboard*. 35×50
- 45 Масква. 1976. *Палатно, алей*. 164,7×200
Москва. 1976. *Холст, масло*. 164,7×200
Moscow. 1976. *Oil on canvas*. 164.7×200
- 46 Начны дуэт. Венгрыя. 1980. *Кардон, алей*. 40×57
Ночной дуэт. Венгрия. 1980. *Картон, масло*. 40×57
Night Duet. Hungary. 1980. *Oil on cardboard*. 40×57
- 47 Полаччына. 1973. *Палатно, алей*. 149,5×200,5
Полотчина. 1973. *Холст, масло*. 149,5×200,5
Polack Region. 1973. *Oil on canvas*. 149.5×200.5
- 48 Успамін пра палачанку. 1982. *Палатно, алей*. 84,7×103,7
Воспоминание о полочанке. 1982. *Холст, масло*. 84,7×103,7
Memory of a Girl from Polack. 1982. *Oil on canvas*. 84.7×103.7
- 49 Полымя лістапада. 1977. *Палатно, алей*. 164×199,7
Пламя ноября. 1977. *Холст, масло*. 164×199,7
Flame of November. 1977. *Oil on canvas*. 164×199.7
- 50—51 Ружовы сакавік. Раўбічы. 1980. *Палатно, алей*. 89,3×140,3
Розовый март. Раубичи. 1980. *Холст, масло*. 89,3×140,3
Pink March. Raŭbičy. 1980. *Oil on canvas*. 89.3×140.3
- 52 Ля Лаўніцы ўецца Бобр. 1978. *Кардон, алей*. 35×50
У Лавницы вьется Бобр. 1978. *Картон, масло*. 35×50
The Bobr Winds near Laŭnica. 1978. *Oil on cardboard*. 35×50

- 53 Срэбра і золата Чарсцвяцкага возера. 1997. *Палатно, алей.* 75×100
Серебро и золото Черствятского озера. 1997. *Холст, масло.* 75×100
Silver and Gold of Čarscviackaje Lake. 1997. *Oil on canvas.* 75×100

- 54 Туманны дзень. Ждановічы. 1987. *Кардон, алей.* 35×50
Туманный день. Ждановичи. 1987. *Картон, масло.* 35×50
Foggy Day. Ždanovičy. 1987. *Oil on cardboard.* 35×50

- 55 Лепельшчына. 1980. *Палатно, алей.* 130×150
Лепельщина. 1980. *Холст, масло.* 130×150
Lepieł Region. 1980. *Oil on canvas.* 130×150

- 56 Дорогамі залатой восені. 1981. *Палатно, алей.* 130×150
По дорогам золотой осени. 1981. *Холст, масло.* 130×150
On the Roads of Golden Autumn. 1981. *Oil on canvas.* 130×150

- 57 Восеньская песня. 1980. *Палатно, алей.* 131×171,7
Осенняя песня. 1980. *Холст, масло.* 131×171,7
Autumn Song. 1980. *Oil on canvas.* 131×171,7

- 58 ...І неба над намі. 1996. *Палатно, алей.* 99,5×74,5
...И небо над нами. 1996. *Холст, масло.* 99,5×74,5
...And the Sky above us. 1996. *Oil on canvas.* 99,5×74,5

- 59 Партрэт Я. Чамадурава. 1986. *Палатно, алей.* 90×80
Портрет Е. Чемодурова. 1986. *Холст, масло.* 90×80
Portrait of Jawgien Chamaduraw. 1986. *Oil on canvas.* 90×80

- 60 Залатая сімфонія кастрычніка. 2003. *Кардон, алей.* 50×70
Золотая симфония октября. 2003. *Картон, масло.* 50×70
Golden Symphony of October. 2003. *Oil on cardboard.* 50×70

- 61 Развітанне з хутарам. 1998. *Палатно, алей.* 74×99
Прощание с хутором. 1998. *Холст, масло.* 74×99
Farewell to the Farm. 1998. *Oil on canvas.* 74×99

- 62 Чорнае мора. Бухта Чэхава. Гурзуф. 1985—1987. *Палатно, алей*. 100,3×116,2
Черное море. Бухта Чехова. Гурзуф. 1985—1987. *Холст, масло*. 100,3×116,2
The Black Sea. Chekhov Bay. Gurzuf. 1985—1987. *Oil on canvas*. 100.3×116.2
- 63 Два воблакі. 1998. *Палатно, алей*. 74,5×99,2
Два облака. 1998. *Холст, масло*. 74,5×99,2
Two Clouds. 1998. *Oil on canvas*. 74.5×99.2
- 64—65 Љны Беларусі (варыянт). 2002. *Палатно, алей*. 139,8×179,8
Љны Беларусі (вариант). 2002. *Холст, масло*. 139,8×179,8
Flax of Belarus (variant). 2002. *Oil on canvas*. 139.8×179.8
- 66 Вясёлка над храмам. 2011. *Палатно, алей*. 90×100
Радуга над храмом. 2011. *Холст, масло*. 90×100
Rainbow over the Church. 2011. *Oil on canvas*. 90×100

Навукова-папулярнае выданне
Славутыя мастакі з Беларусі

ВІКТАР ГРАМЫКА
ВИКТОР ГРОМЫКО
VIKTAR HRAMYKA

Складальнік **Крэпак** Барыс Аляксеевіч

На беларускай, рускай і англійскай мовах

Рэдактар А. М. Коршак

Пераклад на англійскую мову К. Г. Анціпавай

Мастацкі рэдактар Т. В. Шабунька

Тэхнічны рэдактар Ж. М. Бароўская

Карэктар Г. М. Малей

Падпісана да друку 09.12.2022. Фармат 60×70 $\frac{1}{16}$.

Папера мелававая. Друк афсетны.

12+

Ум. друк. арк. 3,51. Ул.-выд. арк. 3,40. Тыраж 500 экз. Заказ 1176.

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Выдавецтва «Беларусь».

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы,
распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 1/4 ад 09.07.2013.

Пр. Пераможаў, 11, 220004, Мінск, Рэспубліка Беларусь.

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «БудМедыяПраект».

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы,
распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 2/42 ад 13.02.2014.

Вул. В. Харужай, 13/61, 220123, Мінск, Рэспубліка Беларусь.

ISBN 978-985-01-1611-6



9 789850 116116



НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Славуторы мастакі з Беларусі
Знаменитые художники из Беларуси
Famous artists from Belarus

І. ХРУЦКІ	Р. КУДРЭВІЧ
В. ВАНЬКОВІЧ	Н. ОРДА
В. БЯЛЫНІЦКІ-БІРУЛЯ	А. МАЛІШЭЎСКІ
Я. ДРАЗДОВІЧ	І. АХРЭМЧЫК
С. ЖУКОЎСКІ	У. КОЖУХ
В. ЦВІРКА	Г. ВАШЧАНКА
А. АСТАПОВІЧ	Л. ЛЕЙТМАН
М. ФІЛПОВІЧ	Н. ХАДАСЕВІЧ-ЛЕЖЭ
П. МАСЛЕНІКАЎ	І. РЭЙ
М. САВІЦКІ	П. СЕРГІЕВІЧ
Я. КРУТЕР	Л. ХІДЭКЕЛЬ
А. КАШКУРЭВІЧ	К. ХАРАШЭВІЧ
Л. АЛЬПЯРОВІЧ	У. СУЛІКОЎСКІ
А. ГАРАЎСКІ	М. ЧЭПІК
І. БАСАЎ	А. ПАСЛЯДОВІЧ
У. СТЭЛЬМАШОНАК	М. СТАНЮТА
М. МІХАЛАП	У. БАСАЛЫГА
Ф. РУШЧЫЦ	В. ШКАРУБА
В. ЖОЛТАК	Л. ШЧАМЯЛЁЎ
Я. МАЙСЕЕНКА	В. ГРАМЫКА
Н. ВОРАНАЎ	
А. БАРХАТКОЎ	



Выдавецтва
«Беларусь»